

Received:
13 April 2024
Revised:
24 June 2024
Accepted:
03 August 2024
Published:
21 September 2024
P.P: 11-36

ISSN: 2783-1914
E-ISSN: 2783-1450

Popularization of government functions with emphasis on the intellectual system of the Supreme Leader

Alireza Farahmandnia ^{*1} | parvaneh bayati ^{2*} | Seyyed Mohsen Khademi Noushabadi ³

Abstract

The purpose of the current research is to investigate the functions of the government in the field of popularization in the intellectual system of the Supreme Leader. The theoretical basis of the research is the statements of His Holiness and the method of thematic analysis has been used. The statistical population in this research included all the statements that His Holiness made from the beginning to (February 1402) regarding the popularization of government functions. According to the findings of the research, the levels of popularization of the functions of the government in the orders of the leader of the revolution are realized in 5 levels of communication, executive, educational, economic and participatory functions of the government with the people. Popularization of the functions of the government on the one hand depends on the fundamental components such as the coherence and authority of the government, the simplicity of the officials, having modesty, honesty in politics, justice, meritocracy of the officials, adopting the popular lifestyle, relying on the capacity inherent in the country is the trust in the people's capacities and the foundation for the people's presence in the scene, and on the other hand, the components that prevent the popularization of the government's functions are: internal disputes, despair and hopelessness, promises and back-of-promises, public Extortion, aristocracy, theatrical works and conflict of interests. The popularization of government functions has very important effects and results, which include achieving unity and empathy between people and officials (national solidarity), establishing public welfare and justice in society, creating social trust, expanding social participation of citizens, Avoiding civil and political passivity among citizens, not eroding social capital, increasing the efficiency of the government, the authority and comprehensive development of the country, and achieving popular governance. According to the results of the research, the Islamic government can provide the grounds and conditions for the interaction of the government with the people, and while benefiting from the cooperation and social participation and Enjoying the satisfaction of the people in order to create a healthy society and establish an Islamic government.

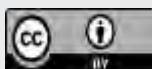
Keywords: Supreme Leader (Madazla Al-Aali), popularization, government, function, theme analysis.

1. Master of Business Administration, Malik Ashtar University, Tehran, Iran.
2. PhD in sociology of social issues and independent researcher (corresponding author), Tehran. Iran.
Parvaneh_bayaty84@yahoo.com
3. PhD in political science and member of the faculty of Imam Hossein Jame University (AS), Tehran, Iran

Cite this Paper: Farahmandnia, A & Bayati, P & Khademi Noushabadi, S.M (2024). Popularization of government functions with emphasis on the intellectual system of the Supreme Leader. *State Studies of Contemporary Iran*, 2(9), 11–36.

Publisher: Imam Hussein University

Authors

This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0).

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مردمی سازی کارکردهای دولت با تأکید بر منظومه فکری

مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

علیرضا فرهمندنیا^۱ | پروانه بیاتی^{۲*} | سید محسن خادمی نوش آبادی^۳

۲

دوره نهم
تابستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۴/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۳۱

صص: ۳۶-۱۱

شاپا چاپی: ۱۹۱۴-۲۷۸۳

الکترونیکی: ۱۴۵۰-۲۷۸۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی کارکردهای دولت در زمینه مردمی سازی در منظومه فکری مقام معظم رهبری است. مبنای نظری پژوهش، بیانات معظم له می باشد و از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. باتوجه به یافته های پژوهش، سطوح مردمی سازی کارکردهای دولت در فرمایشات رهبر انقلاب، در ۵ سطح کارکرد ارتباطی، اجرایی، آموزشی، اقتصادی و کارکرد مشارکتی دولت با مردم محقق می شود. مردمی سازی کارکردهای دولت از یک سو، در گرو مؤلفه های زمینه ساز نظیر انسجام و اقتدار دولت، ساده زیستی مسئولین، داشتن حلم، صداقت در سیاست، عدالت ورزی، شایسته سالاری مسئولین، اتخاذ سبک زندگی مردمی، تکیه بر ظرفیت درونزای کشور، اعتماد به ظرفیت های مردمی و زمینه سازی حضور مردم در صحنه می باشد و از سوی دیگر مؤلفه های بازدارنده مردمی سازی کارکردهای دولت عبارتند از: اختلافات داخلی، یاس و ناامیدی، وعده و خلف وعده، عوام زدگی و جو زدگی، اشرافی گری، کارهای نمایشی و تعارض منافع. مردمی سازی کارکردهای دولت نتایج بسیار مهمی در پی دارد که عبارتند از: به دستیابی به اتحاد و همملی بین مردم و مسئولین (همبستگی ملی)، برقراری رفاه عمومی و عدالت در جامعه، ایجاد اعتماد اجتماعی، گسترش مشارکت اجتماعی شهروندان، دوری از انفعال مدنی و سیاسی در میان شهروندان، عدم فرسایش سرمایه اجتماعی، افزایش کارآمدی دولت، اقتدار و پیشرفت و توسعه همه جانبه کشور و دستیابی به حکمرانی مردمی اشاره کرد. عنایت و رعایت مردمی سازی کارکردهای دولت و پیاده سازی آنها در جامعه می تواند ضمن بهره مندی از مشارکت اجتماعی و برخورداری از رضایت مردم به پیدایش جامعه سالم و استقرار حکومت اسلامی منتهی شود. کلیدواژه ها: دولت، کارکرد، مردمی سازی، تحلیل مضمون، مقام معظم رهبری (مدظله العالی).

۱. کارشناسی ارشد مدیریت کسب و کار، دانشگاه مالک اشتر، تهران، ایران.

۲. نویسنده مسئول: دکترای جامعه شناسی مسائل اجتماعی و پژوهشگر آزاد تهران. ایران.

۳. دکترای علوم سیاسی و عضو هیات علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

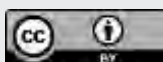
استناد: فرهمندنیا، علیرضا و بیاتی، پروانه و خادمی نوش آبادی، سید محسن (۱۴۰۳). مردمی سازی کارکردهای دولت با

تاکید بر منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، **دولت پژوهی ایران معاصر**، ۲(۹)، ۳۶-۱۱.

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27831914.1403.10.2.1.0>

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع) نویسندهگان

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

در چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی، مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در بیانیه‌ای تحت عنوان «گام دوم انقلاب» (۲۲ بهمن ۱۳۹۷) نقشه راه و چشم‌انداز آینده انقلاب اسلامی را تشریح کردند. ایشان به این نکته اشاره کردند که انقلاب ایران به‌عنوان بزرگ‌ترین و مردم‌سالارترین حرکت اجتماعی، معاصر، بدون پشت‌کردن به آرمان‌هایش، به مرحله دوم تکامل خود شامل خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی وارد شده است. رهبری به هفت حوزه کلیدی شامل علم و تحقیق، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی، و روابط خارجی اشاره کردند و تأکید کردند که تحقق این حوزه‌ها نیازمند دولتی است که وظایف خود را در جهت خدمت به مردم به‌درستی اجرا کند.

دولت اسلامی به‌عنوان نهادی بر پایه اصول و تعالیم دین اسلام تعریف می‌شود. این دولت شامل نهادها و سازوکارهای لازم برای ایجاد یک جامعه اسلامی است. در این مفهوم، دولت به مجموعه کارگزاران و نهادهای حکمرانی اطلاق می‌شود که شامل قوای سه‌گانه و مسئولان کشور می‌باشد. دولت اسلامی نه تنها به قوه مجریه محدود می‌شود، بلکه شامل تمامی دستگاه‌های مدیریتی است که مسئولیت اداره کشور را بر عهده دارند. بر اساس این تعاریف، دولت اسلامی باید با اصول اسلامی همخوانی داشته باشد. در این راستا، کارگزاران باید رفتار و روابط خود را با معیارهای اسلامی تطبیق دهند تا به اهداف عالی جامعه اسلامی دست یابند. به همین دلیل، صرف نام‌گذاری دولت به‌عنوان «دولت اسلامی» کافی نیست و عمل و جهت‌گیری‌ها نیز باید اسلامی باشد (برگرفته از بیانات رهبری در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۴/۰۷/۲۴؛ در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲ و در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۴/۰۶/۰۸).

خدمت‌رسانی به مردم یکی از عناصر اساسی شکل‌گیری دولت است. رهبر انقلاب بر این نکته تأکید دارند که هدف اصلی خدمت به مردم است و نباید هیچ حاشیه‌ای مانع از تحقق این وظیفه شود. همچنین، ایشان به اهمیت تعهد و مسئولیت‌پذیری دولتمردان در خدمت‌رسانی اشاره می‌کنند و تأکید دارند که هر مسئول باید وظایف خود را پذیرفته و به مردم پاسخگو باشد. خدمت‌رسانی به جامعه دارای دو جنبه مهم است: تلاش مجاهدانه و بهره‌برداری از فرصت‌ها. در این راستا، تأکید

می‌شود که به‌جای کار اداری، باید به شیوه‌ای جهادی عملکرد. کار جهادی به معنای عبور از موانع و حفظ آرمان‌ها در چارچوب قانون است. این رویکرد می‌تواند به بهبود کیفیت خدمت‌رسانی کمک کند (برگرفته از بیانات رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶ و بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶).

بیانیه «گام دوم انقلاب» مقام معظم رهبری بر اهمیت دولت اسلامی به‌عنوان یک نهاد خدمتگزار تأکید می‌کند. در این بیانیه، ایشان به‌ضرورت تحقق آرمان‌های انقلاب و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای خدمت‌رسانی به مردم اشاره می‌کنند. دولت اسلامی باید با توجه به اصول و تعالیم دین اسلام، به نهادسازی و کارآمدی در خدمت به جامعه بپردازد و مردمی‌سازی کارکردهای دولت به‌عنوان یک اولویت اساسی مطرح می‌شود. با در نظر گرفتن اهمیت این مسئله و تأکیدات مکرر رهبری در خصوص ضرورت مردمی‌سازی کارکردهای دولت، مقاله حاضر در صدد است که ضمن بررسی نقش دولت در فرآیند مردمی‌سازی، به تحلیل و تشریح عناصر و مؤلفه‌های آن از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بپردازد؛ لذا مطالعه موجود با بهره‌گیری از رویکرد کیفی، در جستجوی پاسخ به این پرسش است که «مردمی‌سازی کارکردهای دولت در منظومه فکری مقام معظم رهبری» به چه معناست و چه مفهومی دارد؟

در زمینه مردمی‌سازی در منظومه فکری مقام معظم رهبری، هر چند تحقیقاتی توسط برخی از پژوهشگران صورت گرفته است، اما اکثر مطالعات پیشین (جدول شماره ۱)، بر جنبه‌های دیگر مردمی‌سازی متمرکز بوده‌اند و به تحلیل جامع و عمیق آن از منظر اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب پرداخته‌اند. همچنین پژوهش‌ها عمدتاً به تئوری‌ها و اصول مردمی‌سازی پرداخته‌اند و به مکانیزم‌های عملی و راهکارهای تحقق این اصول در کارکردهای دولت توجه نکرده‌اند. از طرفی پژوهشی که به نحو منسجم و جامع به بررسی موضوع مردمی‌سازی کارکردهای دولت با تأکید بر منظومه فکری ایشان پرداخته باشد، ملاحظه نگردید. در این مقاله تلاش شده است با مطالعه دقیق و جامع اندیشه‌های رهبری در حوزه مردمی‌سازی کارکردهای دولت، ارتباط این مفهوم با منظومه فکری ایشان به روشنی تبیین شود. همچنین مکانیزم‌های عملی و راهکارهای تحقق مردمی‌سازی کارکردهای دولت با تکیه بر دیدگاه‌های رهبری، شناسایی و تشریح گردد.

جدول ۱- پژوهش‌های انجام شده در خصوص مردمی‌سازی در نظرگاه مقام معظم رهبری

نویسندگان	عنوان پژوهش	روش	نتایج
حسینی نژاد ماهانی و هویدا (۱۴۰۱)	طراحی الگوی نهاد مردمی مبتنی بر منظومه فکری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)	روش داده‌بنیاد	نهاد مردمی در هندسه فکری مقام معظم رهبری از نقش محوری مردم و مردم‌داری در تشکیل، اداره و تعالی آن حکایت دارد به‌نحوی که علاوه بر برخورداری از هر یک از مؤلفه‌های شناسایی شده در فرمایشات رهبری، بر جهان‌بینی الهی و اسلامی ابتناء یافته است.
عابدی در چه (۱۴۰۰)	مردمی‌سازی حکمرانی متعالی در اندیشه و راهبرد امامین انقلاب اسلامی	روش توصیفی - تحلیلی	در شیوه حکمرانی مردم‌سالار دینی، حکومت با مشارکت دادن مردم، مشورت‌پذیری، حق انتخاب دادن به مردم، نظارت مردمی و ثبات سیاسی در جامعه رضایت جمهور و هدایت و سعادت آن‌ها در دنیا و آخرت را تضمین خواهد کرد.
شیرعلی (۱۴۰۰)	مفهوم‌شناسی مردمی‌سازی حکمرانی	روش کتابخانه‌ای	مردمی‌سازی حکمرانی وابسته به حزب و گروه خاصی نیست؛ بلکه نوعی تعمیق دموکراسی با رویکرد اجماع عمومی در تمامی عرصه‌های کنش اجتماعی - سیاسی و اقتصادی است.
طحان‌پور و آرایی (۱۴۰۰)	چگونگی مردمی‌سازی و تحول در حکمرانی با تأکید بر توسعه پایدار	روش توصیفی - تحلیلی	حکمرانی سیستمی است که اقتصاد، سیاست و مسائل اجتماعی یک جامعه را از راه دولت، بخش خصوصی و نهادهای اجتماعی مدیریت می‌کند و تحقق آن مهم‌ترین عامل در دستیابی به توسعه پایدار محسوب می‌شود.
قهرمانی (۱۳۹۹)	تحولات بینشی برای نقش‌آفرینی مردم در دولت‌سازی اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری	روش کتابخانه‌ای	از مسائل اصلی دولت اسلامی، نقش‌بینشی مردم در دولت‌سازی می‌باشد، لذا این مسئله در محورهای باور به خدا و امدادهای الهی، باور به درستی راه و هادیان آن، باور به هدف و غایت، باور به داشته‌های خود و باور به ارزش‌های دینی و ارزش‌های انقلاب، قابل تبیین و بررسی است.

نویسندگان	عنوان پژوهش	روش	نتایج
هفت خوانی و کوهکن (۱۳۹۸)	آسیب‌ها و موانع تحقق مردمی‌سازی دیپلماسی فرهنگی در ایران	روش تحلیل مضمون	دیپلماسی فرهنگی در ایران، هنوز نتوانسته به سطح مردمی‌شدن دست یابد و آسیب‌ها و موانع آن را می‌توان در سه دسته کلی «از سوی متولیان رسمی»، «از سوی بازیگران مردمی» و «از سوی عوامل بیرونی» در نظر گرفت.

مبانی نظری

۱- دولت

در علم سیاست دولت به مجموعه‌ای مشخص از نهادهای سیاسی واجد اقتدار غیرانتزاعی و پایدار و دارای حق انحصاری به کارگیری قدرت مشروع برای اعمال حاکمیت بر مردم سرزمینی مشخص است (بشپریه، ۲۰۰۸: ۲۶). صدر (۱۴۰۰) بیان می‌دارد: «دولت به معنای هیئت حاکمه نظام سیاسی، جماعت مدنی یا گروه مدنی، نهاد و نهادهای سیاسی است. اما دولت، نهاد و نهادهای در ردیف سایر نهادهای نظام سیاسی نبوده و بسان نهادهای اقتصادی و فرهنگی و حتی سیاسی بسان احزاب سیاسی نمی‌باشد. بلکه تنها فرانهادهای نظام سیاسی و راهبردی و کارگزاری می‌باشد. دولت؛ ستاد و قرارگاه مرکزی بسیج‌گر، سامان دهنده و هدایت و هماهنگی و حمایت‌کننده به‌ویژه قانونی است. ترسیم (و تصویب)‌کننده و اعمال‌کننده سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و [نهادساز] است. در نتیجه فرانهادی فرابردی نیز می‌باشد که حاصل آن، فرابردن کشور از وضعیت کنونی «الف» به وضعیت «ب» در آینده است. هیوود (۱۳۹۲) نیز دولت را از سه چشم‌انداز و رویکرد ایدئالیستی، رویکرد کارکردگرایانه و رویکرد سازمانی مورد بررسی قرار داده است. در رویکرد ایدئالیستی متاثر از دیدگاه هگل، دولت تبلور «از خود گذشتگی همگانی» است. در رویکرد کارکردگرایانه دولت مجموعه‌ای از نهادها است که کارکرد نظم و ثبات اجتماعی را برعهده دارند و در رویکرد سازمانی، دولت را مجموعه‌ای از نهادهای «عمومی» معرفی می‌کنند که مسئول سازماندهی جمعی زندگی اجتماعی‌اند و به هزینه عموم مردم تأسیس شده‌اند. هیوود مهمترین ویژگی‌های دولت را حکمرانی و به کار بردن قدرت مطلق و نامحدود، عمومی بودن نهادهای دولتی، مشروعیت داشتن، ابزار سلطه بودن و سرزمینی بودن برمی‌شمارد (هیوود، ۱۳۹۲: ۱۲۹-۱۳۱).

هر تعریفی از دولت در سیاست، به اندازه‌ای کلی است که همه نوع دولت را در برمی گیرد؛ باین وجود هر گاه واژه دولت با قید خاصی آورده شود معنا و کارکرد خاصی پیدا می کند. براین اساس دولت انقلابی دارای معنای خاص و متفاوت با سایر دولت‌ها از جمله دولت لیبرال، دولت فدرال و... می باشد. با بررسی بیانات مقام معظم رهبری در خصوص شاخص‌های انقلابی و انقلابی گری، می توان به تعریف جامعی نیز از دولت انقلابی دست یافت. ایشان در تبیین شاخص‌های انقلابی بودن می فرماید: (به نقل از سلیمی وردجانی، ۱۴۰۲: ۱۵۰) «شاخص اول؛ پابندی به مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب، شاخص دوم؛ هدف‌گیری آرمان‌های انقلاب و همت بلند برای رسیدن به آن‌ها، شاخص سوم؛ پابندی به استقلال همه‌جانبه کشور، استقلال سیاسی، استقلال اقتصادی، استقلال فرهنگی - که مهم‌تر از همه است - و استقلال امنیتی، شاخص چهارم؛ حساسیت در برابر دشمن و کار و نقشه دشمن و عدم تبعیت از او، آن وقت طرف انقلابی است. فرد انقلابی، مجموعه انقلابی، دولت انقلابی، سازمان انقلابی.» (بیانات رهبری در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۵/۰۳/۱۴).

دولت در نگاه رهبری، نهادی خادم مردم است. ایشان بارها تأکید کرده‌اند که دولت باید خود را در خدمت مردم و رفع نیازهای آنان بداند. از نظر رهبری انقلاب، دولت نباید در برابر مردم قرار گیرد، بلکه باید به عنوان خدمتگزار مردم عمل کند. از منظر ایشان، دولت، تجلی‌گاه عدالت اجتماعی است. در اندیشه رهبری، یکی از مهم‌ترین وظایف دولت، تحقق عدالت و رفاه برای همه آحاد جامعه است. ایشان همواره بر لزوم مبارزه با فساد، رانت‌خواری و تبعیض در دستگاه‌های دولتی تأکید دارند. در نظر گاه رهبری فرهیخته انقلاب، دولت، متکی بر مشارکت مردمی است. ایشان دولت را متکی بر حضور و مشارکت مردم در امور می‌دانند و معتقدند دولت باید زمینه‌های مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای امور را فراهم کند و در نهایت دولت باید در برابر مردم و افکار عمومی پاسخ‌گو باشد. ایشان بر لزوم افزایش شفافیت و نظارت عمومی بر عملکرد دستگاه‌های دولتی تأکید دارند.

۲- کارآمدی دولت

مفهوم کارکردگرایی دولت با مفهوم کارآمدی و کار آیی دولت در ارتباط است. در علم مدیریت «کارآمدی» را شایستگی و کاردانی در تأمین اهداف تعریف کرده‌اند (رضائیان، ۱۳۸۵:

۱۹). در برخی از تعاریف دیگر کارآمدی را «میزان موفقیت در تحقق هدف‌ها و یا انجام مأموریت» دانسته‌اند (زاهدی و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۱۳). در دولت‌های مدرن به عنوان شکلی از نظام سیاسی، دولت‌ها وظایف و مسئولیت‌های قانونی فراوانی داشته و متعهد به ارائه کارکردهای متعددی در قبال ملت خود بوده‌اند. از ضروریات دولت ملت مدرن و کارکرد هماهنگ دولت و جامعه، وجود رابطه اندام‌وار (ارگانیک) میان آن دو و احساس تعلق دوسویه است؛ یعنی اینکه مردم، دولت را از خود بدانند و دولت نیز خود را از مردم بدانند (آشوری، ۱۳۷۷: ۱۸۹) و اساساً مردم دولت را نماینده واقعی و مورد اعتماد خود در پرداختن به وظایف، مسئولیت‌ها و کارکردهایش تصور نموده و در مقابل دولت نیز از توانایی الزام در راستای پاسخگویی به نیازهای عمومی جامعه برخوردار بوده باشد. اگر دولت و جامعه به صورت ارگانیک یک منطبق دو سویه‌ای جهت برقراری چنین سیستمی را نداشته باشند، ایجاد دولت ملت موفق همچون کشورهای موفق جهان امکان‌پذیر نخواهد بود (جعفری، ۱۳۹۴: ۸۰؛ به نقل از احمدپور و همکاران، ۱۳۹۷).

اعمال قدرت همسان شهروندان با دولت و مشارکت فعالانه و مستمر در مدیریت سیاسی و اجتماعی جامعه، فقط در نظام‌های دولت مشارکت‌گرا و در چارچوب الگوی مشارکت سیاسی اجتماعی پایدار پدیدار می‌شود (آقا محمد آقایی، ۱۳۹۲: ۱۷۷).

در نگاه رهبری، یکی از وظایف اصلی دولت، ارائه خدمات کارآمد و مؤثر به مردم است. ایشان بر لزوم ارتقای بهره‌وری، سرعت و دقت در انجام وظایف دولتی تأکید دارند. از نظر رهبری معظم انقلاب، کارآمدی دولت در گرو توانمندسازی کارکنان، به‌روزرسانی فناوری‌ها و بهبود مدیریت است. از سویی، رهبر معظم انقلاب بارها بر ضرورت مردمی‌سازی و تقویت حضور مردم در امور تأکید کرده‌اند. از دیدگاه ایشان، دولت باید به‌طور جدی به نظرات، پیشنهادات و مطالبات مردم توجه کند. ایشان معتقدند که افزایش مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و نظارت بر عملکرد دولت، زمینه‌ساز کارآمدی آن خواهد بود. در اندیشه رهبری، ارتباط کارآمدی دولت و مردمی‌سازی کارکردهای آن، دوروی یک سکه هستند. به عبارت دیگر، دولت زمانی کارآمد خواهد بود که مردمی‌سازی شده و به خواسته‌های مردم پاسخ دهد. همچنین، مردمی‌سازی و مشارکت‌پذیری کارکردهای دولت نیز منجر به افزایش کارآمدی و اثربخشی آن خواهد شد.

روش‌شناسی پژوهش

تحلیل مضمون فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. تحلیل مضمون صرفاً روش کیفی خاصی نیست؛ بلکه فرایندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی به کار رود. به‌طور کلی تحلیل مضمون روشی است که برای دیدن متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ و تبدیل داده‌های کیفی به کمی (خنیفر و مسلمی، ۱۴۰۱: ۴۹). تحلیل مضمون، روشی است که هم برای بیان واقعیت و هم برای تبیین آن به کار می‌رود. البته به دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه شود؛ این امر مستلزم به‌کارگیری کدگذاران مستقل است و باعث می‌شود تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی، دقت بیشتری داشته باشد و در واقع مضمون یا تم ۱ مبین اطلاعات مهمی درباره داده‌ها و سؤالات تحقیق است و تا حدی، معنی و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد. مضمون، الگویی است که در داده‌ها یافت می‌شود و حداقل به توصیف و سازماندهی مشاهدات و حداکثر به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (آتراید - استیرلینگ، ۲، ۲۰۰۱).

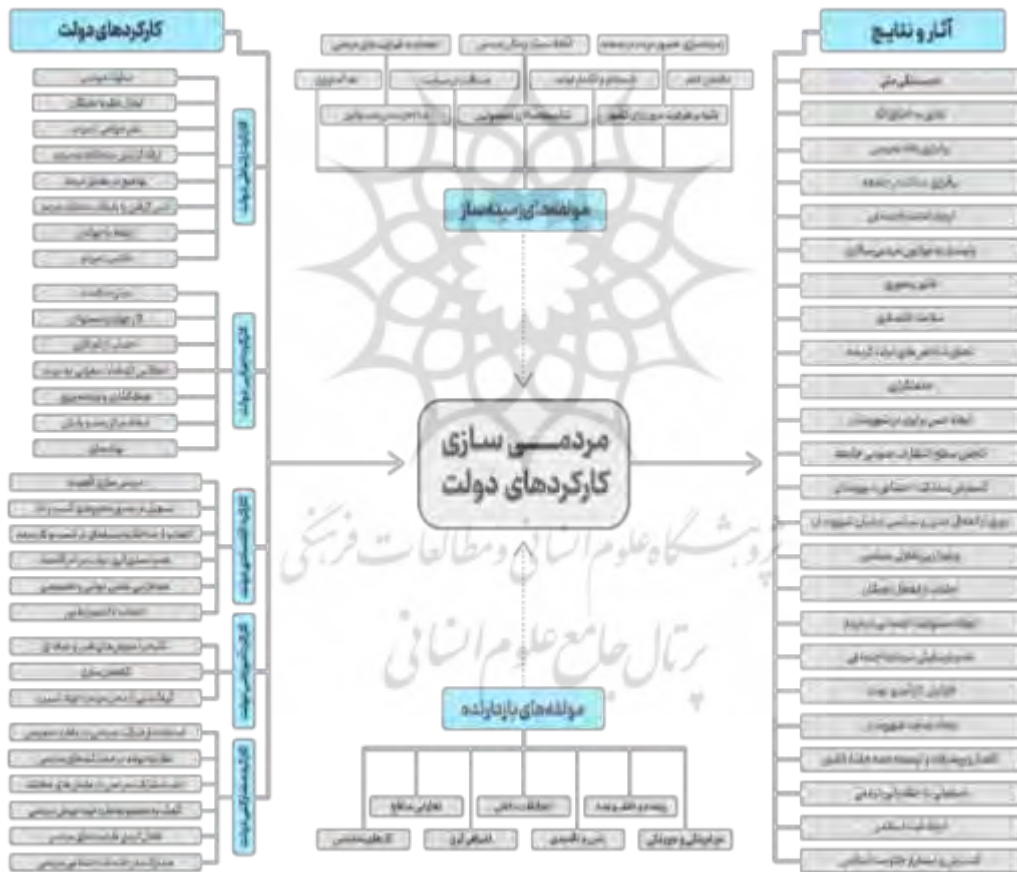
در تحلیل مضامین مردمی سازی کارکردهای دولت در اندیشه مقام معظم رهبری و با بررسی وبسایت ایشان به‌عنوان مخزن بیانات در زمان انجام پژوهش، تعداد ۳۳۶۱ رکورد با کلیدواژه مردم و دولت به دست آمد که طیف وسیعی از موضوعات مردمی سازی کارکردهای دولت را در بر می‌گرفتند. مراحل روش پژوهش عبارت بود از: ۱- مطالعه دقیق و چندباره متن داده‌ها برای آشنایی عمیق با محتوا. ۲- یادداشت‌برداری از ایده‌ها و مفاهیم اولیه که در حین مطالعه به ذهن می‌رسند. ۳- شناسایی و استخراج کدهای اولیه معنادار از داده‌ها. ۴- توصیف هر کد به‌صورت خلاصه و مختصر. ۵- کدگذاری داده‌ها به‌صورت نظام‌مند و منظم. ۶- گروه‌بندی کدهای مرتبط برای شناسایی مضامین بالقوه. ۷- شناسایی ارتباطات میان کدها و مضامین پایه. ۸- تشکیل مضامین پایه اولیه. ۹- بررسی دقیق مضامین پایه برای اطمینان از انجام درونی و تمایز میان آنها. ۱۰- ادغام،

1 Theme

2 Attrid -Stirling

تفکیک یا حذف مضامین پایه در صورت نیاز. ۱۱- شناسایی مضامین سازمان دهنده بر اساس مضامین پایه. ۱۲- تعریف دقیق و جامع هر یک از مضامین سازمان دهنده. ۱۳- نام گذاری مضامین سازمان دهنده به گونه‌ای که ماهیت آنها را به خوبی منعکس کند. ۱۴- شناسایی مضامین فراگیر بر اساس مضامین سازمان دهنده. در نهایت پس از تحلیل داده‌ها به روش استقرایی - قیاسی به بررسی و کشف مردمی سازی کارکردهای دولت پرداخته شد که در مرحله نهایی اطلاعات به دست آمده منجر به تدوین مدل مفهومی شد.

مدل مفهومی مردمی سازی کارکردهای دولت

جدول ۲- مقولات اصلی و فرعی پژوهش

شرح مضمون پایه	مقولات فرعی	مضمون سازمان-دهنده	مضمون فراگیر
<p>۱- منش حرف زدن با مردم و مشکلات را و راه حل ها را با مردم در میان گذاشتن هم یکی از جلوه های مردمی بودن است.</p> <p>۲- ... البته حضور در میان مردم... نباید افراد را از ارتباط با نخبگان غافل کند.</p> <p>۳- در یک جاهایی یک خطایی اتفاق می افتد... از مردم عذرخواهی کنید.</p> <p>۴- گزارش خدمات خودتان را هم به مردم بدهید؛ گزارش صادقانه، بدون مبالغه، بدون بزرگ نمایی؛ صادقانه [بگویید] این کارها را انجام داده اید.</p> <p>۵- من می خواهم عرض بکنم این نشست و برخاست با مردم، این تواضع در مقابل مردم، این شنیدن حرف مردم را از دست ندهید.</p> <p>۶- وقتی مردم ببینند شما که مسئول جمهوری اسلامی هستید... با مردم انس پیدا می کنید، به مردم محبت می کنید، از مردم کمک می -خواهید در مسائل گوناگون، خوب، مردم خرسند می شوند.</p> <p>۷- ... ما ظرفیت مردمی وسیعی داریم. جوان های خوبی داریم؛ جوان های فاضل، تحصیل کرده، کارآفرین، خوش فکر، مبتکر در بخش های مختلف که به اینها باید اعتماد کنیم؛ از اینها باید دعوت کنیم فراخوان بدهیم برای کارهای مختلف روی یک نقطه.</p> <p>۸- در دوران جمهوری اسلامی، مسئولان کشور تنها وظیفه خودشان را خدمت به مردم می دانند... مسئولان ما خدمتگزاران مردم و به تعبیر واضح و روشن، نوکران مردمند.</p> <p>۹- یک جنبه دیگر از مردمی بودن عبارت است از مبارزه با فساد.</p> <p>۱۰- امروز وظیفه ما مراقبت دائمی از انقلاب است... وظیفه مان امروز کار جهادی مسئولان است.</p> <p>۱۱- یک مانع دیگر کم کاری ها است بعضی از افرادی که در</p>	ارتباطی	کارکردهای دولت	مردمی سازی کارکردهای دولت
	اجرایی		

مضمون فراگیر	مضمون سازمان-دهنده	مقولات فرعی	شرح مضمون پایه
			<p>بخش‌های مختلف، مسئول‌اند متأسفانه دچار تنبلی و کم‌کاری بوده‌اند و هستند...</p> <p>۱۲- اگر چنانچه واقعاً یک کار خوب و کارستانی انجام گرفته به‌عنوان این کارخانه بروید در دل کار، مردم ببینند و این را منعکس بکنند.</p> <p>۱۳- ... مشخصه این نوع برخورد، برنامه‌ریزی کردن، هدایت کردن، راه را باز کردن، نقطه نیاز را مشخص کردن و این متاع گرانبها و این هدیه الهی را درست در نقطه نیاز قرار دادن است... اگر به این مسئله نپردازند، اگر به برنامه‌ریزی لازم فکر نکنند و برای نسلی که از راه می‌رسد، در جامعه جا باز نکنند، چه پیش می‌آید؟ یک لشکر بیکار و بی‌توان روی دست ملت می‌ماند.</p> <p>۱۴- باید... مرتباً رصد کنید که معلوم شود چقدر پیش رفته‌ایم و چقدر به آن اهداف نزدیک شده‌ایم و چقدر زمینه‌ها فراهم شده است.</p> <p>۱۵- نهادهایی که در جمهوری اسلامی پدید آمد و نهال‌هایی که سر کشید در زمینه اجتماعی و فرهنگی و دینی، یکی دو تا نیست... همین نهادسازی یکی از مظاهر قدرت تولید است.</p>
			<p>۱۶- یکی از کارهای دیگری... که بر عهده مسئولین دولتی است، توسعه مهارت‌هاست. این هنرستان‌های فنی و صنعتی، این دانشگاه‌های علمی - کاربردی، این فنی - حرفه‌ای‌ها، آموزشکده‌های فنی - حرفه‌ای، باید توسعه پیدا کند.</p> <p>۱۷- ... ما امروز در مسائل فضایی، هسته‌ای، نانو، فناوری زیستی و دیگر موارد گوناگون، پیشرفت‌های زیاد و مهمی داریم؛ این پیشرفت‌ها ناشی از گفتمان‌سازی است.</p> <p>۱۸- با مردم باید حرف بزیند. مسائل را به مردم بگویید، بگویید که دشمن می‌خواهد از رخنه اقتصادی استفاده کند...</p>
		اقتصادی	۱۹- مردم باید در کار تولید دخالت داده بشوند... کار اقتصاد یک کار

مضمون فراگیر	مضمون سازمان-دهنده	مقولات فرعی	شرح مضمون پایه
			<p>مردمی است.</p> <p>۲۰- فرآیندهای اداری برای کسب مجوز، برای رفع اشکالات مردمی که مشغول کسب و کار هستند، بایستی اصلاح بشود.</p> <p>۲۱- شاید مهم ترین نقطه ضعف اقتصاد ما تصدی گری افراطی دولت است.</p> <p>۲۲- شما در زمینه اقتصاد هم معتقدید که اقتصاد دست مردم باید باشد... خب معنای آن این نیست که دولت اجازه می دهد یک نفری فعالیت اقتصادی بکند و یک انحصاری را در اختیار بگیرد....</p>
		مشارکتی	<p>۲۵- ... از ظرفیت مردمی هم برای نظارت عمومی استفاده کنند.</p> <p>۲۶- ... در اقتصاد جامعه اسلامی اگرچه مردم در فعالیت های اقتصادی میدان باز و وسیعی دارند...، اما در کنار این حق و اختیار برای مردم یک اختیار و حقی هم برای دولت اسلامی و قدرت حاکم بر جامعه اسلامی قرار داده شده است و آن حق کنترل و نظارت و مراقبت است.</p> <p>۲۷- دولت مردمی فقط به این نیست که بروید میان مردم؛ این کار لازم است اما کافی نیست، باید بتوانید مشارکت مردم را در کارهای گوناگون... جلب کنید.</p> <p>۲۸- به حرکت های مردمی که غالباً خودجوش است اعم از فرهنگی، اقتصادی و خدماتی همچون گروه های جهادی یا فرهنگی کمک و مساعدت کنید.</p> <p>۲۹- یک نکته هم این است که ظرفیت های مردمی را واقعاً فعال کنیم... می دانم که ما ظرفیت مردمی وسیعی داریم.</p> <p>۳۰- ... مسئولین محترم با پشتیبانی های عظیم مردمی که بحمدالله تا امروز وجود داشته است بتوانند بار سنگین این حادثه را از دوش مردم ایران بردارند.</p>
	مؤلفه های		۳۱- انسجام دولت و اقتدار دولت و اشراف دولت چیزهایی است که خیلی مهم

شرح مضمون پایه	مقولات فرعی	مضمون سازمان- دهنده	مضمون فراگیر
<p>است.</p> <p>۳۲- این که ما این قدر روی ساده‌زیستی مسئولان تکیه می‌کنیم، این برای همین است که به مردم نشان بدهند برای خود کیسه نمی‌دوزند و به فکر ثروت‌اندوزی برای خودشان نیستند.</p> <p>۳۳- لحن صادقانه و لحن حاکی از واقع‌نگری و واقع‌گرایی، مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد.</p> <p>۳۴- حرف مردم را بشنوید، حلم به خرج بدهید... گاهی انسان واقعاً خسته می‌شود اما تحمل کنید، صبر کنید.</p> <p>۳۵- مردم، تشنه عدالت، تشنه مبارزه با فساد و تشنه تمسک به اصول انقلاب بودند.</p> <p>۳۶- کسانی که شایسته‌سالاری را ندیده بگیرند، اشتباه می‌کنند.</p> <p>۳۷- یک جلوه دیگر، مسئله اتخاذ سبک زندگی مردمی است؛ بی‌تکلف بودن در ممشی و منش، دوری کردن از منش‌های اشرافی‌گری و از موضع بالا به مردم نگاه کردن و مانند این‌ها.</p> <p>۳۸- ... تکیه به ظرفیت درون‌زای کشور... نگاهمان به بیرون نباشد... یعنی در درون کشور و امکانات داخلی کشور است که از این‌ها می‌شود خردمندانه بهره‌برداری کرد.</p> <p>۳۹- یک نکته هم این است که ظرفیت‌های مردمی را واقعاً فعال کنیم؛... ما ظرفیت مردمی وسیعی داریم.</p> <p>۴۰- ما بایست به مردم تکیه کنیم بها بدهیم؛... دولت بایستی برای حضور این‌ها زمینه‌سازی کند.</p>		زمینه‌ساز	
<p>۴۱- اختلاف بین مسئولان افکار مردم را مغشوش می‌کند، آشفته می‌کند، آنها را نگران می‌کند، مضطرب می‌کند.</p> <p>۴۲- البته سعی کنید حرف زدن شما موجب یأس مردم نشود که بعضی بی‌توجهی می‌کنند به این نکته و حرف نامناسب و خلاف واقع می‌زنند که موجب ناامیدی مردم می‌شود...</p>		مؤلفه‌های بازدارنده	

شرح مضمون پایه	مقولات فرعی	مضمون سازمان- دهنده	مضمون فراگیر
<p>۴۳- ... ثانیاً به وعده‌هایی که به مردم داده می‌شود عمل بشود؛ باید در موعد خود به این وعده‌ها عمل بشود که مردم بدانند جدیت هست.</p> <p>۴۴- ظاهرگرایی و عوام‌زدگی در کار فرهنگی جایز نیست. کار فرهنگی بایستی مدبرانه، عمیق، با حوصله و از سوی آدم‌های با صلاحیت و کارشناس‌های حقیقتاً وارد، در همه شعبه‌ها و شاخه‌های گوناگون فرهنگی مورد توجه قرار بگیرد.</p> <p>۴۵- کارهایی را که دارید می‌کنید- با نیت [برای] خدا انجام بدهید. کار نمایشی- که مردم بدانند، مردم ببینند، مردم از ما تعریف کنند- کار را بی برکت می‌کند...</p> <p>۴۶- باید مسئله تعارض منافع شخصی و منافع عمومی و رشوه و اختلاس و [امثال] این حرف‌ها در دستگاه‌های دولتی حل بشود.</p> <p>۴۷- ... این هم یک جلوه دیگری است از مردمی بودن که از این منش‌های اشرافی‌گری که معمول است در دنیا، و همه دولت‌ها و مسئولیت‌ها و مسئولین مبتلا هستند به این جور نگاه به مردم، به این جور روش زندگی، باید اجتناب کرد.</p>			
<p>۴۸- آنچه برای مردم و مسئولان- هر دو- حایز اهمیت است، عبارت است از همکاری و حفظ وحدت ملی و همبستگی عمومی ملت...</p> <p>۴۹- ... اصلاً فایده اساسی و هدف اصلی این است که انسان‌ها متخلق به اخلاق‌الله بشوند. تخلق به اخلاق‌الله، مقدمه برای یک کار دیگر نیست؛ کارهای دیگر، مقدمه برای تخلق به اخلاق‌الله است.</p> <p>۵۰- انتظار به حق مردم ما، این است که از یک اقتصاد شکوفا برخوردار باشند، رفاه عمومی باشد...</p> <p>۵۱- آنجایی که... ایجاد عدالت و استقرار عدالت باشد، مردم طرف‌داری و حمایت نشان می‌دهند.</p> <p>۵۲- ملت به مسئولان خود اعتماد دارد؛ می‌داند که آنان آنچه می‌کنند و آنچه می‌گویند، برای شخص، برای قدرت و برای زر و زور نیست.</p> <p>۵۳- امروز حاکم بر سرنوشت ملت ایران خود مردمند.</p> <p>۵۴- تحول در قوه مجریه کار مهمی است؛ این تحول یک نیاز همیشگی است، همیشه بایستی در نظر باشد که البته تحول به سمت پیشرفت، وابسته است به</p>		آثار و نتایج	

شرح مضمون پایه	مقولات فرعی	مضمون سازمان- دهنده	مضمون فراگیر
<p>قانون‌گرایی،... .</p> <p>۵۵- شاخص بعدی که شاخص چهارم است، سلامت اقتصادی و مبارزه با فساد است... .</p> <p>۵۶- ... دولت کریمه، دولتی است که عزیز و سربلند و دارای اعتقاد راسخ... نفوذناپذیر است و متاع خودش را به‌خاطر سبک کردن دیگران سبک نمی‌بیند.</p> <p>۵۷- شاخص دوم دولت اسلامی، مسئله خدمت به خلق است؛ روحیه خدمت... .</p> <p>۵۸- در مجموع، بین کسانی که به نظام معتقدند و کسانی که مخالف نظامند، در حقوق شهروندی تفاوتی نیست.</p> <p>۵۹- ... در جامعه، یک عده‌ای بیشتر دارند، یک عده‌ای کمتر دارند؛ این اشکالی ندارد؛ منتها منابع عمومی بایستی عادلانه توزیع بشود.. شکاف طبقاتی پیش نمی‌آید.</p> <p>۶۰- وظیفه‌مان امروز وحدت ملی است؛ وحدت ملی مهم است؛ وظیفه‌مان امروز مشارکت دادن مردم است.</p> <p>۶۱- هر کسی پای صندوق رأی برود و از روی احساس مسئولیت و طبق تشخیص خود رأی را بپندازد، باید احساس کند که تکلیف خود را انجام داده است.</p> <p>۶۲- ... نخبگان علمی در هر کشوری می‌توانند سررشته‌دار حرکت مردم شوند؛ البته به شرط اخلاص، به شرط شجاعت، به شرط نترسیدن از دشمنان.</p> <p>۶۳- امروز در شمار امتیازات درجه اول هر شهری این است که مردم آن شهر چقدر نسبت به سرنوشت خود، کشور خود، انقلاب خود، نظام انقلابی خود، احساس مسئولیت [و]... عمل می‌کنند.</p> <p>۶۴- مردم استان هم- که سرمایه انسانی و باارزش‌تر از ظرفیت‌های طبیعی هستند- مؤمن، فداکار، جوان و پُرنشاط‌اند.</p> <p>۶۵- یکی از الزامات، مدیریت کارآمد و متعهد و متدین است.</p> <p>۶۶- از بزرگترین اجرهایی که خدای متعال نقداً به انسان می‌دهد، رضایت مردم است.</p>			

مضمون فراگیر	مضمون سازمان- دهنده	مقولات فرعی	شرح مضمون پایه
			<p>۶۷- ما پیشرفت را لازم داریم، پیشرفت به همان معنایی که امروز در ادبیات غربی به عنوان توسعه یاد می‌شود، ما اسمش را می‌گذاریم پیشرفت.</p> <p>۶۸- سبک حکمرانی اسلامی این است: مردمی بودن، دینی بودن، اعتقادی بودن، آشرافی نبودن، مسرف نبودن، ظالم نبودن؛ نه ظالم [و نه مظلوم].</p> <p>۶۹- ما دنبال آرمان‌های بلند هستیم؛ دنبال تشکیل جامعه اسلامی، نظام اسلامی، کشور اسلامی، امت اسلامی... .</p> <p>۷۰-... مطالبه اسلام از مسلمین، ایجاد نظام اسلامی به نحو کامل است؛ مطالبه اسلام، تحقق کامل دین اسلام است.</p>

یافته‌های پژوهش

الف- سطوح و مؤلفه‌های مردمی سازی کارکردهای دولت

۱- کارکرد ارتباطی دولت با مردم

از منظر مقام معظم رهبری، مردمی سازی کارکردهای دولت از طریق ارتقای ارتباط دولت با مردم در ابعاد مختلف امکان پذیر است. رهبر فرهیخته انقلاب بر ضرورت سلوک مردمی مسئولان تأکید دارند که به معنای مطرح کردن مسائل و راه‌حل‌ها با مردم و گشودن فضای تبادل نظر است. دولت باید مسائل و چالش‌های پیش رو را با مردم در میان بگذارد و به صورت مشترک در جست‌وجوی راه‌حل‌ها باشد. ایشان همچنین بر ضرورت ارتباط دولت با نخبگان و استفاده از نظرات آنان تأکید دارند. مسئولان دولتی باید علاوه بر حضور در میان مردم، ارتباط مستمر با نخبگان و صاحب‌نظران را نیز حفظ کنند تا از ظرفیت‌های فکری و تخصصی آنان در تصمیم‌گیری‌ها و حل مشکلات بهره ببرند.

مقام معظم رهبری بر ضرورت صراحت در اعتراف به اشتباهات و عذرخواهی از مردم تأکید دارند. ارائه گزارش‌های صادقانه و بدون مبالغه درباره اقدامات دولت به مردم نیز یکی دیگر از مؤلفه‌های مردمی سازی کارکردهای دولت است. این امر شفافیت و پاسخگویی دولت را تقویت می‌کند و سبب افزایش اعتماد مردم به دولت و تقویت پاسخگویی مسئولان می‌شود.

حفظ تواضع و گوش سپردن به حرف‌های مردم از دیگر شاخص‌های مردمی‌سازی است. مسئولان دولتی باید در برابر مردم تواضع داشته و با صبر و حوصله به مطالبات و انتقادات آنان گوش فرادهند. ایجاد انس و محبت با مردم در همه طبقات و اقشار جامعه از دیگر مؤلفه‌های مردمی‌سازی کارکردهای دولت است. مسئولان باید بتوانند با عموم مردم ارتباط برقرار کرده و از آنان دلجویی و حمایت نمایند.

توجه ویژه به جوانان و استفاده از ظرفیت‌های خلاق و نوآورانه آنان در حل مسائل کشور نیز یکی از محورهای مردمی‌سازی کارکردهای دولت است. جوانان به‌عنوان سرمایه اصلی انقلاب اسلامی باید مورد توجه ویژه مسئولان قرار گیرند. در نگاه مقام معظم رهبری، مسئولان دولتی باید در موضع خادمیت و نوکری در برابر مردم قرار گیرند و خود را در خدمت به مردم بدانند. این رویکرد، زمینه‌ساز اقتدار واقعی دولت و افزایش اعتماد مردم به آن خواهد بود.

۲- کارکرد اجرایی دولت

مقام معظم رهبری بر ضرورت مبارزه بی‌امان دولت با فساد و انواع آن تأکید دارند. از منظر ایشان، مبارزه با فساد به‌عنوان یک جنبه مهم از مردمی‌بودن دولت محسوب می‌شود. فساد و مفسد مختلف اعم از فرارهای مالیاتی، انحصارها، سوءاستفاده از ارز ترجیحی، فعالیت‌های ناسالم سوداگرانه و قاچاق باید به‌صورت جدی و برنامه‌ریزی شده مورد مبارزه قرار گیرند. این امر در راستای حفظ منافع و حقوق مردم و ایجاد شفافیت و پاسخگویی در حاکمیت است. ایشان بر ضرورت کار جهادی و شبانه‌روزی مسئولان دولتی تأکید دارند. این رویکرد می‌تواند در جهت خدمت‌رسانی به مردم و تحقق اهداف انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی باشد. مسئولان باید با همت و تلاش جهادی به ایفای وظایف خود بپردازند و از خستگی و تنبلی پرهیز کنند و با جدیت و پشتکار در انجام وظایف خود تلاش نمایند.

از منظر ایشان، معرفی و تشریح دقیق اقدامات عمرانی و توسعه‌ای دولت به مردم می‌تواند زمینه‌ساز مشارکت و همراهی بیشتر مردم باشد. مسئولان باید فراتر از صرف افتتاح و کلنگ‌زنی، جزئیات و نحوه اجرای این پروژه‌ها را به‌صورت مستقیم و میدانی به اطلاع مردم برسانند. لزوم برنامه‌ریزی دقیق و هدف‌گذاری مناسب برای استفاده از ظرفیت‌های جوانان و حل مسائل کشور مبتنی بر شناسایی نقاط نیاز و هدایت مناسب منابع و امکانات می‌تواند در جهت پیشرفت و توسعه کشور مورد توجه قرار گیرد. همچنین ایشان بر ایجاد مکانیزم‌های مستمر برای رصد و پایش اجرای

برنامه‌ها و پیشرفت اهداف و توسعه و تقویت نهادهای اجتماعی، فرهنگی و دینی در چارچوب نظام جمهوری اسلامی به‌عنوان یکی دیگر از کارکردهای اجرایی مردمی‌سازی دولت، تأکید دارند.

۳- کارکرد اقتصادی دولت

مقام معظم رهبری بر ضرورت مشارکت مردم در امور اقتصادی و تولید تأکید دارند. از نظر ایشان، اقتصاد باید به‌صورت مردمی اداره شود و مردم باید در عرصه اقتصادی نقش آفرین باشند. بهره‌گیری از ظرفیت و انگیزه مردم در عرصه تولید و فعالیت‌های اقتصادی، لزوم اصلاح فرایندهای اداری و بروکراتیک در مسیر کسب و کارهای مردم و مقررات‌زدایی برای صدور مجوزهای کسب و کار مردم، پرهیز از مداخلات سلیقه‌ای و غیرقانونی نهادهای نظارتی و غیرنظارتی در کسب و کارهای مردم می‌تواند زمینه فعالیت اقتصادی مردم را تسهیل کرده و منجر به پیشرفت اقتصادی کشور شود. همچنین دولت باید نقش نظارتی و هدایتگری در اقتصاد را ایفا کند و از تصدی‌گری مستقیم در امور اقتصادی پرهیز نماید. مقام معظم رهبری بر ضرورت همکاری و هم‌افزایی بخش دولتی و بخش خصوصی تأکید دارند. ایشان معتقدند که این دو بخش باید به یکدیگر کمک کرده و مزاحم هم نباشند. دولت نباید به‌طور کلی از فعالیت‌های اقتصادی کناره‌گیری کند، اما باید از مداخله بی‌مورد و رقابت با بخش خصوصی پرهیز کند و در نهایت رهبر فرهیخته انقلاب بر لزوم پرهیز از ایجاد انحصارهای اقتصادی تأکید دارند. ایشان معتقدند که اجازه دادن به انحصار در اقتصاد به ضرر مردم خواهد بود و باید جلوگیری شود؛ بنابراین، اجتناب از انحصارطلبی اقتصادی نیز یکی از مؤلفه‌های مردمی‌سازی کارکردهای دولت از منظر ایشان است.

۴- کارکرد آموزشی دولت

از منظر رهبری معظم انقلاب، دولت باید به توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که منجر به تربیت نیروی کار ماهر و متخصص می‌شود، توجه ویژه‌ای داشته باشد. تأسیس هنرستان‌های فنی و صنعتی، دانشگاه‌های کاربردی و مراکز فنی حرفه‌ای می‌تواند در این راستا بسیار مؤثر باشد. این زیرساخت‌ها برای تأمین نیروی انسانی متخصص موردنیاز بخش‌های صنعتی و فناوری‌های نوین ضروری است.

دولت باید در زمینه‌های علمی و فناوری پیشرفته مانند فضایی، هسته‌ای، نانو و زیست‌فناوری، گفتمان‌سازی مناسب انجام دهد. این امر موجب آگاهی‌بخشی و افزایش درک عمومی در خصوص این حوزه‌ها می‌شود که برای توسعه علم و فناوری و پذیرش آن از سوی مردم بسیار مهم است.

یکی دیگر از کارکردهای منتهی به مردمی‌سازی دولت، گره‌گشایی از ذهن مردم (جهاد تبیین) است. دولت باید به صورت شفاف و صادقانه مسائل مختلف، به ویژه اقتصادی را برای مردم تبیین کند. این امر موجب تقویت اعتماد مردم به دولت و همراهی آنان با سیاست‌های دولت در مقابل دشمن می‌شود. مشارکت و همراهی مردم در این مسیر بسیار ضروری است. در مجموع، این سه محور کارکردی دولت در حوزه آموزش، می‌تواند به تقویت اعتماد مردم به دولت و افزایش همراهی آنان با اقدامات و سیاست‌های دولت منجر شود.

۵- کارکرد مشارکتی دولت

مقام معظم رهبری معتقدند دولت باید از توان و همکاری مردم در نظارت، مشارکت و حل مسائل جامعه استفاده کند. ایشان معتقدند که در برخی موارد، فساد و ویژه خواری ممکن است از چشم مسئولان پنهان بماند، اما مردم این موارد را مشاهده و گزارش می‌کنند؛ بنابراین دولت باید از این ظرفیت مردمی بهره بگیرد و به گزارش‌های مردمی توجه و رسیدگی کند. از طرفی، در اقتصاد جامعه اسلامی، هرچند مردم آزادی و اختیارات زیادی در فعالیتهای اقتصادی دارند، اما در کنار این حقوق مردم، دولت اسلامی نیز حق کنترل، نظارت و مراقبت بر این فعالیت‌ها را دارد. این نظارت دولت بر مشارکت‌های مردمی، به منظور جلوگیری از انحرافات و تضمین منافع جامعه است. مقام معظم رهبری معتقدند که صرفاً حضور میان مردم یا عنوان «دولت مردمی» کافی نیست، بلکه دولت باید بتواند مشارکت مردم را در بخش‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و غیره جلب کند. ایشان تأکید می‌کنند که دولت باید برنامه‌ریزی و تعریف کند که چگونه می‌تواند مشارکت مردم را در این عرصه‌ها جلب نماید. همچنین دولت باید به حرکت‌های مردمی و خودجوش فرهنگی، اقتصادی و خدماتی همچون گروه‌های جهادی کمک و مساعدت کند. این مجموعه‌های مردمی و خودانگیخته می‌توانند در حل مسائل جامعه نقش مؤثری ایفا کنند و دولت

باید از ظرفیت آنها استفاده نماید. از نظرگاه رهبر معظم انقلاب، دولت باید ظرفیت‌های مردمی را واقعاً فعال کند و از این پتانسیل گسترده مردمی در جهت پیشبرد اهداف و حل مشکلات جامعه بهره بگیرد.

ب- مؤلفه‌های زمینه‌ساز مردمی سازی کارکردهای دولت

مقام معظم رهبری بر لزوم انسجام درونی دولت و اشراف آن بر امور تأکید دارند. ایشان معتقدند که اگر از درون مجموعه دولت، اظهارات متفاوت و ناهمسو بیان شود، این امر ذهنیت مردم و افکار عمومی را به شدت خراب خواهد کرد. به باور رهبری، دولت باید دارای حالت انسجام و همدلی در عمل باشد تا بتواند به صورت مؤثر به مردم خدمت کرده و اعتماد عمومی را جلب نماید.

رهبری بر لزوم برخورد صادقانه، واقع‌بینانه و دلسوزانه مسئولان با مسائل سیاسی و داشتن لحن صادقانه و منطقی بر واقعیت تأکید دارند. ایشان معتقدند که این امر مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد و تقوای سیاسی، یعنی برخورد صادقانه با مسائل سیاسی، از مهم‌ترین ویژگی‌های مسئولان است. ایشان بر لزوم صبر و تحمل در پاسخ‌گویی به مردم و شنیدن حرف آنان تأکید می‌ورزند و به مسئولان توصیه می‌کنند که حرف مردم را بشنوند و حلم به خرج دهند.

مقام معظم رهبری مبارزه با فساد و اقامه عدالت را اساس حکومت اسلامی مطرح می‌کنند. ایشان معتقدند که مردم تشنه عدالت، مبارزه با فساد و تمسک به اصول انقلاب هستند و دولت باید در راستای تحقق عدالت گام بردارد. در این میان، توجه به معیارهای شایستگی در انتصاب مسئولان (شایسته‌سالاری) حائز اهمیت است. ایشان می‌فرمایند کسانی که شایسته‌سالاری را نادیده بگیرند، اشتباه می‌کنند و این امر از موانع اساسی در مسیر پیشرفت کشور است.

ایشان بر دوری از منش‌های اشرافی‌گرایانه در زندگی مسئولان، ساده‌زیستی مسئولان و عدم تمایل آنان به ثروت‌اندوزی برای خود تأکید می‌کنند و این امر را یکی از جلوه‌های مردمی بودن مسئولان مطرح می‌نمایند.

رهبر فرهیخته انقلاب، بر استفاده از امکانات و توانمندی‌های داخلی تأکید دارند و معتقدند که نباید نگاه ما به بیرون باشد و باید به ظرفیت‌های درون‌زای کشور توجه کنیم. ایشان بر لزوم

فعال‌سازی و حمایت از ظرفیت‌های مردمی تأکید دارند و معتقدند که کشور از ظرفیت مردمی وسیعی برخوردار است و باید به جوانان فاضل، تحصیل کرده، کارآفرین و خلاق در بخش‌های مختلف اعتماد کرد و با زمینه‌سازی حضور مردم در صحنه، از آنها دعوت کرد تا در امور مختلف مشارکت نمایند.

ج- مؤلفه‌های بازدارنده مردمی‌سازی کارکردهای دولت

مقام معظم رهبری معتقدند که اختلاف بین مسئولان، افکار عمومی را مغشوش، آشفته، نگران و مضطرب می‌کند. ایشان تأکید دارند که وجود چنین اختلافاتی داخل دولت، می‌تواند به‌عنوان یک عامل بازدارنده در مردمی‌سازی کارکردهای دولت عمل کند. رهبری می‌فرمایند که برخی از مسئولان بی‌توجه به این نکته هستند و با سخنان نامناسب و خلاف واقع، موجب ایجاد یأس و ناامیدی در مردم می‌شوند. ایشان تأکید دارند که باید دقت شود تا سخنان و عمل مسئولان، موجب یأس و ناامیدی مردم نگردد. یکی از مصادیق توجه و دقت در سخنان توسط مسئولان، پرهیز از وعده و خلف وعده می‌باشد. مقام معظم رهبری بر لزوم عمل به وعده‌هایی که به مردم داده می‌شود تأکید دارند. ایشان معتقدند که در صورت عدم امکان عمل به وعده‌ها، باید صریحاً به مردم توضیح داده شود تا مردم بدانند که جدیت و عزم برای انجام آن وجود دارد. رهبری بر لزوم دوری از منش‌های اشرافی‌گرایانه در زندگی و رفتار مسئولان تأکید دارند و معتقدند که این امر یکی از جلوه‌های مردمی‌بودن مسئولان است که باید مورد توجه قرار گیرد. ایشان بر این نکته تأکید دارند که انجام کارها صرفاً برای نمایش و جلب توجه مردم، کار را بی‌برکت می‌کند و کارها باید با نیت خالص برای خدا انجام شود. مقام معظم رهبری معتقدند که مسئله تعارض منافع شخصی و عمومی، رشوه و اختلاس در دستگاه‌های دولتی باید حل شود؛ زیرا این موضوع می‌تواند به‌عنوان مانعی در مردمی‌سازی کارکردهای دولت عمل کند. در نظرگاه رهبری معظم انقلاب، یکی از مؤلفه‌های بازدارنده مردمی‌سازی کارکردهای دولت، عوام‌زدگی و جو‌زدگی است. رهبری معتقدند که ظاهرگرایی و عوام‌زدگی در کار فرهنگی و اداره امور جایز نیست و این امور باید مدبرانه، عمیق و با استفاده از افراد صاحب صلاحیت و کارشناس انجام شود.

د- آثار و نتایج مردمی سازی کارکردهای دولت

مردمی سازی کارکردهای دولت در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی، دارای آثار و نتایج گسترده‌ای است. مردمی سازی به ایجاد همکاری و وحدت ملی میان مردم و مسئولان کمک می‌کند. این امر موجب می‌شود که مردم احساس مسئولیت کنند و در انجام وظایف مسئولان مشارکت داشته باشند. مردمی سازی به افزایش مشارکت مردم در صحنه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی منجر می‌شود. این موضوع به استحکام پایه‌های نظام کمک خواهد کرد.

مردمی سازی موجب فعال شدن شهروندان و پرهیز از انفعال سیاسی و مدنی آنان می‌شود. این امر موجب افزایش بلوغ سیاسی جامعه خواهد شد. از طرفی مردمی سازی، شهروندان را به ایفای مسئولیت سیاسی و مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها ترغیب می‌کند. این موضوع به تحقق حاکمیت مردم بر سرنوشت خود و تحقق مردم‌سالاری کمک می‌نماید.

مردمی سازی کارکردهای دولت مانع از انفعال و کناره‌گیری نخبگان علمی و فرهنگی از صحنه‌های اجتماعی و سیاسی و عدم فرسایش و تضعیف سرمایه اجتماعی (نیروهای مؤمن، فداکار، جوان و پُرنشاط) در جامعه می‌شود.

مردمی سازی کارکردهای دولت منجر به سلامت اقتصادی (مبارزه با فساد اقتصادی و تحقق شفافیت در امور اقتصادی کشور) و بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی مردم و رفع مشکلات طبقات ضعیف، کاهش شکاف طبقاتی و برقراری عدالت در جامعه می‌شود. این امر موجب می‌شود که مردم احساس برابری کنند و از وضعیت موجود رضایت بیشتری داشته باشند. این موضوع به تقویت انسجام ملی و تعلق خاطر مردم به نظام کمک می‌کند.

مردمی سازی به نهادینه شدن روحیه خدمت به مردم در میان مسئولان و مدیران دولتی کمک می‌کند و این اعتماد در مردم ایجاد می‌شود که مسئولان در پی منافع شخصی و قدرت نیستند. یکی از الزامات برای دولت، داشتن مدیریت کارآمد و متعهد به اهداف و ارزش‌های نظام اسلامی است. مردمی سازی به افزایش کارآمدی دولت و مدیریت متعهد و متدین کمک می‌کند. این امر موجب بهبود عملکرد دولت و تحقق شاخص‌های دولت کریمه خواهد شد.

مردمی سازی موجب ترویج سبک زندگی مردمی و تربیت انسان‌های متخلق به اخلاق اسلامی می‌گردد. در این راستا، افراد با میل خود و به ابتکار شخصی، از برخی استفاده‌های مادی پرهیز

می‌کنند و به تکامل اخلاقی دست می‌یابند. این امر موجب ایجاد احساس تعلق و مسئولیت نسبت به امور و مسائل مختلف جامعه است. مردمی‌سازی کارکردهای دولت به تقویت اقتدار ملی و تحقق پیشرفت و توسعه همه‌جانبه کشور کمک می‌کند. مردمی‌سازی مستلزم پیروی از قانون و تغییرات قانون‌مندانانه در راستای پیشرفت جامعه است. این امر موجب استقرار نظم و شکوفایی کشور خواهد شد.

بحث و نتیجه‌گیری

مردمی‌سازی به معنای درگیر کردن و مشارکت‌دادن مردم در امور مختلف جامعه است که می‌تواند منجر به تقویت همبستگی ملی، بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی مردم، افزایش احساس تعلق و مسئولیت شهروندان نسبت به امور جامعه و در نهایت، تحقق حکمرانی مردمی و استقرار نظم و شکوفایی کشور شود. بررسی اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نشان می‌دهد که مردمی‌سازی کارکردهای دولت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌تواند دستاوردهای متعددی را برای نظام اسلامی به ارمغان آورد.

بر اساس یافته‌های این مطالعه، مردمی‌سازی کارکردهای دولت در قالب پنج سطح کارکرد ارتباطی (برقراری ارتباط صادقانه و واقع‌بینانه میان دولت و مردم، شنیدن صدای مردم و پاسخ‌گویی به آنها با صبر و تحمل)، اجرایی (اجرای عادلانه قوانین و مقررات، مبارزه با فساد اداری و محقق ساختن عدالت اجتماعی)، آموزشی (آموزشی و ترویج ارزش‌های اسلامی و انقلابی در میان مردم)، اقتصادی (توجه به معیشت و رفاه عمومی مردم و تلاش برای تأمین نیازهای اساسی آنان) و مشارکتی (ایجاد زمینه و فرصت‌های مناسب برای مشارکت مردم در امور مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی) تحقق می‌یابد. این امر مستلزم برخورداری دولت از مؤلفه‌های زمینه‌ساز همچون انسجام درونی، ساده‌زیستی مسئولان، صداقت در سیاست، عدالت‌ورزی، شایسته‌سالاری، تکیه بر ظرفیت‌های درون‌زای کشور و اعتماد به توانمندی‌های مردمی است.

از سوی دیگر، مؤلفه‌های بازدارنده مردمی‌سازی کارکردهای دولت نیز شناسایی شده است که عبارت‌اند از اختلافات درونی، یأس و ناامیدی، وعده و خلف وعده، عوام‌زدگی، اشرافی‌گری،

کارهای نمایشی و تعارض منافع. رفع این موانع و تقویت مؤلفه‌های زمینه‌ساز می‌تواند به دستیابی به پیامدهای اثربخش مردمی سازی از جمله همبستگی ملی، برقراری عدالت و رفاه عمومی، افزایش مشارکت اجتماعی، بهبود کارآمدی دولت و دستیابی به حکمرانی مردمی منجر شود. با توجه به این موضوع، لازم است که دولت به عنوان یک نهاد خدمت‌رسان به مردم، همواره به دنبال ایجاد زمینه‌های مناسب برای مشارکت و حضور مردم در امور مختلف باشد. این امر نیازمند برخورداری دولت از انسجام درونی، صداقت و دلسوزی مسئولان، شایسته‌سالاری در انتصابات، ساده‌زیستی مدیران و توجه به ظرفیت‌های درون‌زای کشور است. در صورت تحقق این موارد، می‌توان انتظار داشت که مردم به دولت اعتماد کرده و با مشارکت فعال در امور مختلف، به توسعه و پیشرفت کشور کمک نمایند.

بنابراین، عنایت و توجه ویژه به مردمی سازی کارکردهای دولت در اندیشه مقام معظم رهبری می‌تواند به عنوان یک الگو و راهبرد اثربخش در جهت دستیابی به جامعه سالم و استقرار نظام مطلوب اسلامی مورد توجه قرار گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- Abedi Darcheh, Mohsen (1400). Popularization of transcendental governance in the thought and strategy of the Imams of the Islamic Revolution, *Transcendental Governance Quarterly*, year 2, number 8. [In Persian]
- Agha Mohammad Aghaei, Ehsan (2012). The role of the government in the process of people's participation, Tehran: Shahr Danesh Institute of Legal Studies and Research. [In Persian]
- Ahmedpour, Rozbeh; Mir Abbasi, Seyed Bagher; Asghar Khani, Abu Mohammad. (2017). Globalization and changes in the functioning of the modern state, *Iranian Political Sociology Research Quarterly*, 1st year, 3rd issue (3 consecutive), Fall 2017, pp. 207-184. [In Persian]
- Arai, Vahid; Tahanpour, Samia (1401). How popularization and transformation in governance with emphasis on sustainable development, *AI-Governance Quarterly*, Volume 2, Number 3, Serial Number 7, November 1400, pp. 52-33. [In Persian]
- Ashouri, Dariush (1377). *We and Modernity*, Tehran: Sarat Cultural Institute. [In Persian]
- Attrid-Stirling, J. (2001). *Thematic Network: An Analytic Tool for Qualitative Research*, Azimi Shushtri, Abbas Ali (2009). General goals and duties in Islam, political knowledge, first year. the first number. pp. 99-128. [In Persian].
- Bashiriyeh, Hossein (2008). *Teaching political knowledge: the basics of theoretical and institutional political science*, Tehran: Negah Maazeresh Publishing House. [In Persian].
- Garhani, Saeed (2019). "Insight changes for people's role-creation in Islamic state-building from the perspective of the Supreme Leader", *scientific-specialized quarterly Farhan Research*, number 43, special for political sciences. [In Persian]
- Giddens, Anthony (2007). *Sociology*, Manouchehr Sabouri, 22nd edition, Tehran: Ney Publishing, 2017.
- Haywood, Andrew (2012). *Politics*, translated by Abdurrahman Alam, Tehran: Nei Publishing.
- Hosseini-Nejad Mahani, Seyyed Mohammad Reza; Howida, Reza (1401). Designing the model of a popular institution based on the intellectual system of Ayatollah Khamenei (Madazla Al-Ali), *Scientific Quarterly Journal of Islamic Revolution Research Journal*, Volume 12, Number 42, Serial Number 42, pp. 157-178. [In Persian]
- Imam Khamenei (1402). Collection of statements, accessible at: www.khamenei.ir
- Jafari Haft Khoani, rare; Kohkan, Mohammad Reza (2018). "Damages and obstacles to the popularization of cultural diplomacy in Iran; A Qualitative Research", *Scientific Quarterly of Soft Power Studies*, Volume 9, Number 1, Series 20, pp. 70-31. [In Persian]
- Khanifar, Hossein; Muslimi, Nahid (1401). *Principles and basics of qualitative research methods; A new and practical approach*, first volume, fifth edition, Tehran: Negah Danesh. [In Persian]
- Parker, John (1383). *Structuration*, translator: Amir Abbas Saeedipour, first edition, Tehran: Ashian Publishing House.
- Rezaian, Ali (1385). *Fundamentals of Organizational Behavior*, Tehran: Somit Publications. [In Persian]
- Ritzer, George (1382). *Sociological theories in the contemporary era*, Mohsen Talasi, 7th edition, Tehran, Scientific Publications.
- Sadra, Alireza (1400). The challenge of building an efficient Islamic state in the second step of the Islamic revolution; why what are you How?, *Scientific Quarterly of Islamic*

- Revolution Research, Volume 10, Number 4, Serial Number (39), Winter 1400, pp. 27-7. [In Persian]
- Salimi Vardanjani, Afshin (2023). Explaining the Requirements of the Foreign Policy of the Revolutionary Government in the Second Step of the Revolution Based on Quranic and Narrative Teachings "with an Approach to the Guidelines of the Supreme Leader", Quarterly Journal of Contemporary Iranian Government Studies, Year 9, Summer 2023, pp. 143-165. [In Persian]
- Shir Ali, Ismail (1400). "Conceptualization of popularization of governance", Hekmat Ta'ala Quarterly, Volume 2, Number 4, Serial Number 8, pp. 11-30. [In Persian]
- Skidmore, William (1385). Theoretical thinking in sociology, a group of translators, first edition, Qom: Research Institute of Islamic Sciences and Culture.
- Tavasli, Gholam Abbas (2016). Sociological theories, 13th edition, Tehran: Somit Publications. [In Persian]
- Zahedi, Shams al-Sadat; Alwani, Seyyed Mehdi; Faqihi, Abulhasan (2013). Comprehensive Dictionary of Management, Tehran: Allameh Tabatabai University Publications. [In Persian]

